

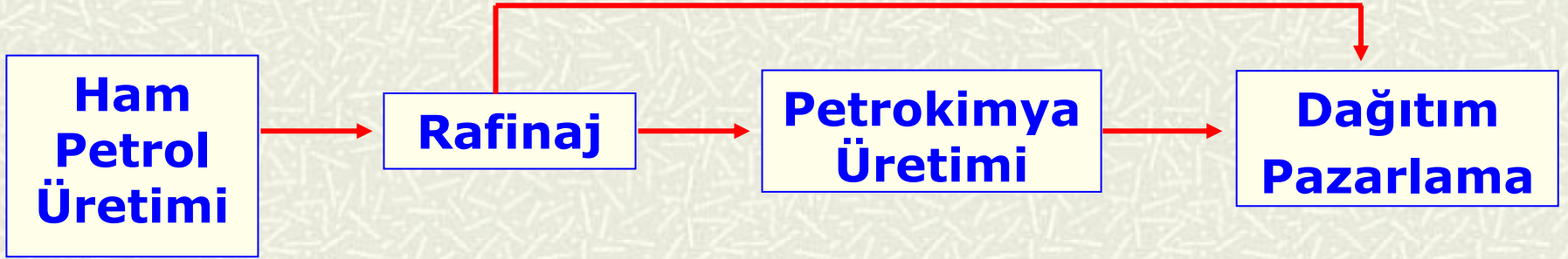
Ülkemizin En Büyük Sanayi Kuruluşu
TÜPRAŞ

Ağustos 2005

Petrol-İş Araştırma

Dikey Entegrasyon

- # Petrol endüstrisi, ölçek ekonomilerinin maliyet azaltıcı etkisi ve zincirdeki sektörlerin kârlılıklarının dengelenmesi amacıyla arama-üretim, rafinaj, petrokimya ve dağıtım zinciri biçiminde dikey entegre bir yapıda olmalıdır.
- # Ülkemizde bu zincir, **kamu girişimciliği yoluyla kurulan**, TPAO, BOTAS, TÜPRAŞ, PETKİM ve POAŞ'dan oluşan bir entegre yapıyla sağlanmıştır.
- # Özelleştirme politikalarıyla bu yapı, parçalanmıştır.

Sektörde Şirketlerin Mülkiyet Yapısı

Dünyadaki petrol şirketleri; arama, ham petrol üretimi, boru hattı ile taşıma, rafinaj, petrokimya ve enerjiyi içeren dikey entegre yapıdadırlar. Ayrıca kamu mülkiyetinde olan konumlarını koruyarak sürdürmektedirler.

Norveç petrol şirketi Statoil'in %71'i, Meksika petrol şirketi PEMEX'in tamamına yakını, Brezilya petrol şirketi Petrobras'ın %56'sı, İtalya enerji ENI'nin %36'sı, G. Kore ve Yunanistan petrol şirketlerinin önemli bir kısmı kamu mülkiyetindedir.

En önemli enerji kaynaklarından biri olan petrol, hızla gelişen ve birbirlerinin nüfuz alanına girmek isteyen ülkeler açısından, ordularını güçlendirmek için **“ulusal sorun”** olarak görülmektedir.

Dünyada Rafineri Kapasiteleri

Ülkeler	Kapasite (milyon ton)	Toplam Dünya Kapasitesi İçinde Pay (%)
ABD	841	20,2
Rusya Federasyonu	274	6,6
Çin	273	6,6
G. Kore	115	2,8
İtalya	114	2,7
Brezilya	95	2,3
S. Arabistan	95	2,3
İran	74	1,8
TÜRKİYE	32	0,8
Yunanistan	21	0,5
Dünya Toplamı	4.167	100,0

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy

Türkiye’de Dikey Entegrasyon

- # Ülkemizde, arama, üretim ve taşıma faaliyetleri, halen kamu elinde bulunan **TPAO** ve **BOTAŞ** tarafından yürütülmektedir.
- # Petrol ürünleri üreten bir rafineri şirketi olan **TÜPRAŞ**’ın %51’lik kamu payının blok olarak satılması süreci başlatılmıştır.
- # Petrokimya sektöründe faaliyet gösteren **PETKİM**’in kamuda kalan kısmının blok olarak satılması planlanmaktadır.
- # Dağıtım ve pazarlama şirketi olan **POAŞ**, 2000 yılında tamamen özelleştirilmiş ve bir özel şirket haline gelmiştir.

**ÜLKEMİZDE ENTEGRASYON,
ÖZELLEŞTİRME POLİTİKALARIYLA
PARÇALANMIŞTIR.**

TÜPRAŞ

- # Türkiye’de rafineri faaliyetleri toplam 32 milyon ton/yıl ham petrol kapasitesine sahip 5 rafineri tarafından yürütülmektedir.
- # Bunun 27,6 milyon tonluk kısmı mülkiyeti kamuya ait olan **Tüpraş’a** aittir. (%86’sı)
- # Brüt ham petrol depolama kapasitesi, 2,1 milyon m³ ve 2,6 milyon m³ petrol ürünleri depolama kapasitesiyle toplam depolama kapasitesinin %50,2’sine sahiptir.
- # 150 bin ton/yıl kapasiteli petrokimya tesisine sahiptir.
- # DİTAŞ’ın %80 payına sahiptir.

TÜPRAŞ

TÜPRAŞ, Avrupa'nın en büyük ilk 5 rafinerisi içerisinde.

Toplam Rafinaj Kapasitesi (milyon ton/yıl)	ŞİRKETLER						
	Tüpraş	Cepsa	Erg	OMV	PKN	Hellenic	MOL
	27,6	19,5	15,3	14,0	12,6	12,0	11,6

Kapasite Kullanımı (%)	ŞİRKETLER						
	Hellenic	OMV	PKN	Tüpraş	Lukoil	MOL	YUKOS
	97	94	89	85	66	63	48

Kaynak: Oil-Gas Journal, Special Report (2000)

TÜPRAŞ

- # Rafinerilerini modernize etmek ve AB çevre standartlarına uygun üretim yapmak amacıyla “Yatırım Master Planı” kapsamındaki 2 milyar dolarlık yatırımının, 1.3 milyar dolar tutarındaki bölümünü tamamlamıştır.
- # Rafineri-petrokimya entegrasyonu sağlamak amacıyla, 10 milyon ton/yıl ham petrol kapasiteli yeni bir rafineri kurulmasıyla, 1000 kişilik istihdam yaratacaktır.
- # Güçlü bir nakit pozisyonuna sahip olan Tüpraş, gerek yatırımlarının, gerekse personel giderlerinin finansmanında, devlet hazinesinden kaynak kullanmamaktadır.

TÜPRAŞ

- # Türkiye'nin akaryakıt ürünleri talebi, 2007 yılında 30 milyon tona, 2020 yılında yaklaşık 44 milyon tona ulaşacaktır.
- # TÜPRAŞ'ta tamamlanan ve planlanan yatırımlar, ham petrol işleme kapasite artışına yönelik olmadığından, mevcut rafinaj kapasitesiyle artan talebin karşılanması mümkün görünmemektedir.
- # Bu bakımdan dönüşüm ünitelerine sahip, çevre dostu, modern bir rafinerinin devreye girmesi gerekmektedir. Aksi durumda ülkemizde, ithalata bağımlılık artacaktır.

Rafineri Kapasiteleri ve İşlenen Ham Petrol

Rafineriler	Kapasite (milyon ton/yıl)	İşlenen Ham Petrol (bin ton)	K.K.O. (%)
İzmit	11,5	10.908	94,9
İzmir	10,0	9.337	93,4
Kırıkkale	5,0	3.336	66,7
Batman	1,1	928	84,4
ATAŞ	4,4	1.300	29,5
TOPLAM	32,0	25.809	80,7

Kaynak: Tüpraş, 2004

- Ülkemizde 4 tanesi TÜPRAŞ'a ait olmak üzere toplam 32 milyon ton kapasiteli 5 rafineri faaliyet göstermekteydi.
- Özel kesime ait ATAŞ'ın 2004 yılında rafineri faaliyetlerini sona erdirmesiyle, sektörde yalnızca kamu kuruluşu TÜPRAŞ kalmıştır.
- ATAŞ, gerekli dönüşümleri sağlayacak yatırımları yapmak yerine daha kârlı bir alan olan dağıtım-pazarlamaya yönelerek, rafinaj sektöründen çıkmıştır.

Petrol Ürünleri Pazarı

(milyon ton)	2002	2003	2004	2005*
Üretim	21,6	22,2	22,8	23,4
Satışlar	24,0	23,7	23,8	23,9
İhracat	2,7	2,9	3,2	5,0
Yurtiçi Satışlar	21,2	20,7	20,4	18,8
Türkiye Tüketimi	28,5	28,9	29,6	32,3
Pazar Payı (%)	74,4	71,6	68,9	58,2

*Tüpraş 2005 Programı. Kaynak: Tüpraş

- # Petrol ürünleri Türkiye tüketimi, TÜPRAŞ'taki üretim artışlarından daha hızlı artmakta, büyüyen ürün talebi ithalatla karşılanmaktadır.
- # TÜPRAŞ'ın ihracata daha fazla yönelmesi de, yerli üretimin pazar payının düşmesine neden olmaktadır. 2005 yılında yerli üretimin pazardaki payının, %58,2'ye düşeceği tahmin edilmektedir.
- # İthalata bağlılığın giderek arttığı sektörde, büyüyen iç talebi karşılayacak yeni yatırımlara ve tesislere ihtiyaç bulunmaktadır.

İstihdam ve Ücretler

İstihdam

Statü	2000	2001	2002	2003	2004
Kapsam Dışı	795	908	874	858	820
Kapsam İçi	3.586	4.085	3.842	3.870	3.741
TOPLAM	4.381	4.993	4.716	4.728	4.561

Kaynak: Tüpraş

■ TÜPRAŞ'ta 2001-2004 döneminde istihdam %8,7 oranında daralmıştır.

■ Aynı dönemde işgücü verimliliğinde %16'lık bir artış görülmüştür.

■ Petrol ürünleri sektöründe, Türkiye'de ücretler, ürün kalitesi açısından rekabet ettiğimiz diğer ülkelere göre düşüktür.

TÜPRAŞ, nitelikli işgücü ve verimliliği ile yüksek bir rekabet gücüne sahiptir.

Ücretler (2000)

Ülkeler	ABD doları	
ABD (1999)	4.896	
Arjantin (1999)	4.007	
Fransa	3.906	
İspanya	3.101	
İtalya	2.634	
G. Kore (2001)	2.332	
İran	1.825	
Türkiye	Genel	1.735
	Tüpraş	1.432
Rusya (2001)	263	

Kaynak: UNIDO, Petrol-İş

TÜPRAŞ Özet Gelir Bilançosu

- # TÜPRAŞ'ın yıllık net dönem kârı artışı 2004 yılında %40,4 olmuştur.
- # Şirket, üretimden satışlarda Türkiye'nin en büyük kuruluşudur.
- # Şirketin, mali yeterliliği ve kârlılığı her geçen yıl artan bir olumluluk arz etmektedir.
- # TÜPRAŞ'ın 2004 yılında ekonomiye katkısı 8,2 milyar \$ olmuştur.
- # TÜPRAŞ, tek başına ülkede yaratılan katma değerın %3,3'ünü üretmektedir.

TÜPRAŞ'ın bu nitelikleri, özelleştirme politikalarının atıl istihdam, zarar etme, verimsizlik vb. tüm dayanaklarını çürütmektedir!

Göstergeler	Trilyon TL	Milyon \$
Brüt Satışlar	21.163	16.105
Yurtiçi Satışlar	20.138	15.005
Yurtdışı Satışlar	1.475	1.099
Net Satışlar	11.487	8.560
ESAS FAALİYET KÂRI	748	557
Dönem Kârı	933	695
Vergi+Yasal Yüküm.	-269	-200
Ana Ortaklık Dışı Kâr	-5	-4
NET DÖNEM KÂRI	659	491

Kaynak: Tüpraş, 2004

TÜPRAŞ Özelleştirme Süreci

- # TÜPRAŞ, 10.07.1990 yılında özelleştirme kapsamına alınmış ve sermayesi ÖİB'e devredilmiştir.
- # 1991 yılında sermayesinin %2,5'i oranında "A" grubu hisse senedi halka arz edilmiştir.
- # Nisan 2000'de hisselerin 2. halka arzının tamamlanmasıyla İstanbul ve Londra Menkul Kıymetler Borsaları'nda işlem gören "A" grubu hisselerin toplam sermayeye oranı %34,24'e yükselmiştir.
- # Ekim 2003'te kamudaki %65,76'lık hissenin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi için ihaleye çıkılmıştır.

TÜPRAŞ Özelleştirme Süreci

- # Ocak 2004 tarihinde sonuçlanan ihalede, 1,3 milyon dolarlık bedelle Efremov-Kautschuk şirketine devredilmesi onaylanmıştır.
- # Ancak, sendikamızın bu ihaleye ilişkin açtığı 8 dava, sendikamız lehine sonuçlanmış ve ihale iptal edilmiştir.
- # Kamuya ait hisselerin, %14,76'lık kısmı İMKB Toptan Satışlar Pazarında 15,46 YTL üzerinden 3.3.2005 tarihinde, yurtdışında yerleşik kurumsal yatırımcılara satılmıştır. SPK, bu satışla ilgili yasaya aykırılık tespit etmiştir.
- # 3.5.2005 tarihinde Tüpraş'ın %51'lik kamu hissesinin blok satışı için ihale süreci resmen başlatılmıştır.
- # 23.6.2005 tarihinde, ön yeterlilik başvurusunda bulunup kriterleri karşılayan 13 şirket/grup ÖİB tarafından açıklanmıştır.

TÜPRAŞ Özelleştirme Süreci

Ön Yeterlilik Kriterlerini Karşıllayan Şirketler/Gruplar

1	Tüpras Aquisition Cons. OGG	Yabancı
2	OMV Aktiengesellschaft	Yabancı
3	The Shell Company Of Turkey Ltd.	Yabancı
4	ENI Refining&Market Division	Yabancı
5	REPSOL YPF, S.A.	Yabancı
6	PKN ORLEN SA	Yabancı
7	Indian Oil Corp. Ltd.	Yabancı
8	MOL	Yabancı
9	OYAK	Yerli
10	ZORLU Holding A.Ş	Yerli
11	Petrol Ofisi A.Ş.	Yerli
12	ANADOLU TAŞIMA. TAŞ Ortak Girişim Grubu	Yerli
13	ENERJİ Ortak Girişim Grubu	Yerli

TÜPRAŞ Özelleştirme Süreci

Tüpraş ve ihaleye dahil olan yabancı şirketler;

Firma	Ülke	Faaliyet Alanı	Kamu Payı (%)
Tüpraş	Türkiye	Rafinaj, petrokimya	51,0
IOC	Hindistan	Rafinaj, petrokimya, taşıma, pazarlama	92,0
Repsol YPF	İspanya	Arama, üretim, rafinaj, petrokimya, gaz, pazarlama	-
Shell	İng.-Hollan.	Arama, üretim, rafinaj, gaz, petrokimya, kimya, pazarlama	-
ENI Spa	İtalya	Arama, üretim, rafinaj, petrokimya, gaz, elektrik, pazarlama	36,0
PKN Orlen	Polonya	Rafinaj, petrokimya, taşıma, pazarlama	27,5
OMV	Avusturya	Arama, üretim, rafinaj, petrokimya, kimya, gaz, pazarlama	31,5
MOL	Macaristan	Arama, üretim, rafinaj, petrokimya, gaz, pazarlama	12,0

Sonuçlar

TÜPRAŞ özelleştirildiğinde;

1-) *Özel tekel oluşacaktır.* Kâr hırsına ve tekel fiyatlarına terk edilen petrol ürünlerinden, ulusal savunma kurumları ve halkımız ucuz ve kolay yararlanma olanağını kaybedecektir.

2-) *Dışa bağımlılığımız artacak ve ülkemiz, petrol ürünlerinin açık pazarı konumuna gelecektir.* Sektörde, üretimin, fiyatların ve pazarın kontrol ve denetimi tamamen yerli/yabancı özel şirketlere geçecektir.

3-) *Tüpraş'ın özelleştirilmesi, devam eden ve yeni yatırımların gerçekleşmesini riskli hale getirecektir.*

4-) *Türkiye ekonomisinin yaşayacağı gelir kaybı* yoksullaşmanın, işsizliğin artmasına neden olurken, sendikal yapılara müdahale edilerek, sendikasızlaştırma yaygınlaşacaktır.

Öneriler

✦ Türkiye gibi ham petrol üretimi düşük olan ülkeler, ithal edilen her bir varil ham petrole *en üst düzeyde katma değer yaratacak bir sanayi yapısı* oluşturmak zorundadır.

✦ Dünya petrol sektöründe olduğu gibi, Türkiye’de de *rafineri-petrokimya entegrasyonunun* sağlanması için, güçlü yapılara sahip kamu kuruluşları olan Tüpraş ve Petkim’in varlığı, çok büyük bir olanaktır.

✦ *Tüpraş-Petkim bütünlüğü*, her iki kuruluşun da maliyet verimliliğini ve kârlılığını artıracaktır. Bu değerli kuruluşların katma değeri yüksek alanlara yönelmeleri, rekabet güçlerini daha da artıracaktır.

Özelleştirmenin de temel amacı; yılların birikimi ile geliştirilen sermaye ve teknoloji yoğun kamu yatırımlarını, özel sektörün ucuz ve kolay bir şekilde ele geçirmesini sağlamaktadır...

Görüldüğü gibi, ülkemizin söz konusu kuruluşların özelleştirilmelerine değil, yeni tesisler kurmaya ihtiyacı vardır!

ÖZELLEŞTİRME HAREKATI SÜRÜYOR...

TÜPRAŞ
GELECEĞİMİZDİR
SATILAMAZ!

petrol-iő
Türkiye Petrol Kimiya Lastik İőçleri Sendikası
www.petrol-is.org.tr

ONURUMUZ, TEMİNATIMIZ
KUŐAKTAN KUŐAĐA AKTARILAN ZENGİNLIĞİMİZ